

Roll No. :

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

कुल प्रश्नों की संख्या : 18]

Total No. of Questions : 18]

[कुल मुद्रित पृष्ठों की संख्या : 12

[Total No. of Printed Pages : 12

K-241090-B

हाई स्कूल परीक्षा / High School Examination

विषय : संस्कृत

Subject : Sanskrit

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 75

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

नोट :- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) उत्तराणि सुन्दराणि सुस्पष्टानि च भवेयुः।

सामान्य निर्देश :-

प्रश्न-1	सन्धि-विच्छेदं कृत्वा नामानि लिखत -	2
प्रश्न-2	प्रत्यय योजित्वा वाक्यं पूर्णं लिखत -	2
प्रश्न-3	अङ्कयोः संस्कृत भाषायां लिखत	2
प्रश्न-4	वाच्यमवबोध्य नाम लिखत -	2
प्रश्न-5	समास विग्रहं कृत्वा नामानि लिखत -	3
प्रश्न-6	उपसर्ग चित्वा लिखत -	3

K-241090-B



17B01

P.T.O.

प्रश्न-7	लकार परिवर्तनं कृत्वा लिखत -	3
प्रश्न-8	गद्यांशस्य उत्तराणि -	3
प्रश्न-9	गद्यांशस्य उत्तराणि -	3
प्रश्न-10	श्लोकस्य उत्तराणि -	3
प्रश्न-11	श्लोकस्य उत्तराणि -	3
प्रश्न-12	प्रश्नोत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत -	4
प्रश्न-13	प्रश्ननिर्माणं कुरुत -	4
प्रश्न-14	स्वपाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्ती लिखत / अथवा प्रदत्त सूक्तिनाम् हिन्दी भाषाया भावार्थं लिखत	4
प्रश्न-15	द्वौ सुभाषित श्लोकौ लिखत / अपूर्णौ श्लोकौ पूरयत् -	5
प्रश्न-16	(अ) स्व प्राचार्यं प्रति अवकाशाय प्रार्थना पत्रम् संस्कृत भाषाया लिखत अथवा / पत्रे रिक्त स्थानानि पूरयन् पूर्णम् लिखतु (ब) अपठित गद्यांश	4
प्रश्न-17	द्वादश वाक्येषु संस्कृत भाषाया निबन्धं लेखनं कुरुत -	6
प्रश्न-18	अ - उचितं शब्दं चित्वा लिखत - ब - उचितं विकल्पं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत् - स - उचितं स्तम्भं सुमेलनं कुरुत -	5 5 5

प्रश्न-1 निम्नलिखितयोः रेखाङ्कित पदयोः सन्धिविच्छेदं कृत्वा तयोः नाम्नी लिखत - [1x2=2]

(क) दीपकः पितृराजां पालयति।

(ख) सः चिदानन्देन सह वार्त्ता करोति।



प्रश्न-2 निम्नरेखाङ्कित प्रकृति प्रत्ययौ परस्परं योजयित्वा वाक्यं सहितं लिखत - [1x2=2]

(क) व्यायाम (कृ + तुमुन्) जनाः उद्यानं गच्छन्ति।

(ख) सीता पठने (प्रवीण + टाप्) अस्ति।

प्रश्न-3 निम्नलिखितयोः अङ्कयोः अनुवादं संस्कृत भाष्यां कुरुत - [1x2=2]

(क) 105 (ख) 136

प्रश्न-4 यथानिर्देशं वाच्यं परिवर्तयत - [1x2=2]

(क) त्वया पुष्पाणि चीयन्तो (कर्तृवाच्ये)

(ख) शिवः पाठं पठति (कर्मवाच्ये)

प्रश्न-5 समास विग्रहं कृत्वा तेषां नामन्यपि लिखत - [1x3=3]

(क) चक्रपाणिः

(ख) यथाकामम्

(ग) घनश्यामः

प्रश्न-6 अधोलिखितानि वाक्यानि संशोध्य लिखत - [1x3=3]

(क) भवान् कुत्र गच्छन्ति।

(ख) सुशीला पुस्तकं पठितवान्।

(ग) पयः मधुरः अस्ति।



प्रश्न-7 निर्देशानुसारं लकारं परिवर्तनं कृत्वा लिखत -

[1x3=3]

(क) बालकाय मोदकं रोचते। (लृट् लकारे)

(ख) ते मिलन्तु। (लङ् लकारे)

(ग) वृद्धः अकथयत्। (लट् लकारे)

प्रश्न-8 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

[1x3=3]

सीमा-पितः। नगरे सर्वत्र दीपमालिकापर्वणः शुभागमने
अमिक्रीडनकानां पटापट शब्दः श्रूयते। अस्माकं गृहं न शोधितं न धवली
कृतम्। मम सखीभिः तु प्रभूतेन धनव्ययेन क्रीतानि अग्नि क्रीडनकानि
इदानीं तु अहमपि पञ्चशतरूप्याकानां अग्नि-क्रीडनकानि क्रेतुं इच्छामि।

प्रश्नाः

- (1) 'प्रभूतेन धनव्ययेन' अनयोः पदयोः विशेषणपदं किम्?
- (2) 'अस्माकं गृहं न शोधितं न धवलीकृतम्' इति वाक्यस्य
हिन्दी भाषया अनुवादं कुरुत।
- (3) 'विक्रेतुं' इति पदाय अनुच्छेदे किं विलोम पदं प्रयुक्तम्?

प्रश्न-9 अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

[1x3=3]

बिलासा स्वप्रयत्नेन ग्रामस्य विकासः कृतवती। तस्याः वर्धमानं
प्रभावं दृष्ट्वा प्रतिवेशिनः राज्यानि तस्याः क्षेत्रे आक्रमणं कृतवन्तः। तैः सह
बिलासा साहसेन युद्धम् अकरोत्। सा राज्यरक्षा कुर्वती वीरगतिं प्राप्तवती।
राजा कल्याणसायः मत्स्य आखेटकानां निवासस्थलं बिलासायाः
सम्मानार्थं बिलासपुरम् इति नाम्ना प्रथितम्। वर्तमाने इदं बिलासपुरं
छत्तीसगढाय न्यायधानी अस्ति।



प्रश्नाः

- (1) 'प्राप्तवती' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं?
- (2) 'सा' इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्?
- (3) 'तैः सह बिलासा साहसेन युद्धम् अकरोता' अस्य वाक्यस्य हिन्दी भाषया अनुवादं लिखत।

प्रश्न-10 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण उत्तरत -

[1x3=3]

श्रुतेन श्रोत्रियो भवति तपसा विन्दते महत्।
घृत्या द्वितीयवान्भवति राजन् बुद्धिमान्वृद्धसेवया॥

प्रश्नाः

- (1) केन श्रोत्रियो भवति?
- (2) 'बुद्धिमान्वृद्धसेवया' अस्य पादस्य हिन्दी भाषया अनुवादं लिखत।
- (3) 'तपसा विन्दते महत्' अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?

प्रश्न-11 अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा निर्देशानुसारेण उत्तरत -

[1x3=3]

अनन्तपारं किल शब्दशास्त्रं स्वल्पं तथायुर्बहवश्च विध्याः।
सारन्ततो ग्राह्यमपास्य फल्गु हंसैर्यथा क्षीरमिवाऽम्बुमध्यात्॥

प्रश्नाः

- (क) 'अनन्तपारं किल शब्दशास्त्रम्' इति वाक्ये विशेषणपदं किम्? चित्वा लिखत।
- (ख) मनुष्यैः केन सदृशं सारं ग्राह्यम्?



(ग) “हंसैर्यथा क्षीरमिवाऽम्बुमध्यात्” इति वाक्यस्य हिन्दी
भाषया अनुवादं कुरुत

प्रश्न-12 अधोलिखितानां प्रश्नानामुत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत – (कोऽपि
चतुष्टयम्)

[1x4=4]

- (क) कोरबा नगरं किमर्थं प्रसिद्धम्?
- (ख) तृणानां केन सह विरोधः अस्ति?
- (ग) कस्माद् बुद्धिनाशो भवति?
- (घ) बिलासायाः विवाहः केन सह अभवत्?
- (ङ) अस्माकं कर्तव्यं किम्?
- (च) पुत्रं दुष्टं कः प्रस्थितः?

प्रश्न-13 अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कित पदमाधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत
(कोऽपि चत्वारः)

[1x4=4]

- (क) शिविना विना इदं दुष्करम्।
- (ख) स्वामी आत्मानन्दस्य बाल्यकालस्य नाम तुलेन्द्रः आसीत्।
- (ग) बृहस्पतिः देवानां गुरुः मन्यते।
- (घ) चौरस्य पाद ध्वनिना अतिथिः प्रबुद्धः।
- (ङ) हस्तप्रक्षालनार्थम् ऋतम् अस्ति।



प्रश्न-14 स्वपाठ्यपुस्तकात् चतस्रः सूक्तीः लिखतयाः प्रश्नपत्रेऽस्मिन् नागताः
स्युः।

[1x4=4]

अथवा

अधः प्रदत्तसूक्तीनां हिन्दी भाषया भावार्थं लिखत -

(क) संमोहात् स्मृतिविभ्रमः।

(ख) छिद्रेष्वनर्थाः बहुली भवन्ति।

(ग) निशान्ते च पिबेत् पयः।

(घ) नास्ति त्यागसमं सुखम्।

प्रश्न-15 स्वपाठ्यपुस्तकात् कौचित् द्वौ सुभाषित श्लोकौ लिखत।

[2½x2

=5]

अथवा

अधः द्वौ अपूर्णौ सुभाषित श्लोकौ प्रदीयते,

तौ श्लोकौ स्वपाठ्यपुस्तकाधारेण पूरयत -

(क) सर्वा विद्याः पुरा प्रोक्ताः _____।

_____ संस्कृतं कामधेनुवत्॥

(ख) शैले शैले न माणिक्यं _____

_____ चन्दनं न वने वने॥



प्रश्न-16 (अ) भवत्या नाम खुशी अस्ति। भवती स्वमातुलस्य परिणयोत्सवे
ग्रामं गन्तुमिच्छति। अतः अवकाशाय स्व-प्राचार्यं प्रति संस्कृत
भाषया प्रार्थना पत्रं लिखत्

[1+2+1

=4]

अथवा

भवान बीजापुर नगरे स्थितः विश्वजीतः। भवतः मित्रं आनन्दः
कश्यपः कोरिया नगरे वसति। तं परीक्षायां सफलतायै वर्धापन-
पत्रं कोष्ठक प्रदत्त पदानां सहायतया पुनः लिखत।
(अपश्यम्, विश्वजीतः, आगतः, तुभ्यम्, अधिकतरा, तत्रास्तु,
बीजापुर नगरतः, आनन्दः)

[½x8=4]

स्थानम् (i)

दिनाङ्कः

26.11.2023

प्रिय मित्र (ii)

अत्र कुशलं (iii) । अद्यैव तव परिणामः (iv) । तव
सफलतां ज्ञात्वा मम मनसि मङ्गला प्रसन्नता जाता। मम एषा प्रसन्नता (v)
जाता यदा अहं त्वं नाम बोध्यता-सूची (vi) । त्वया पञ्चशतम्
अङ्काः प्राप्ताः। न्वं निश्चित रूपेण छात्रवृत्तिं प्राप्स्यसि। त्वया परिवारस्य
विद्यालयस्य च नाम उज्ज्वलीकृतम्।

अस्याम् उज्ज्वल-सम्माननायाम् अहं (vii) आदिक वर्धापनं
दद्यामि। उज्ज्वल-धीश्रया च कर्मयोगे मानवीय भरणेषु प्रणामः।

तव मित्रम्

(viii)



(ब) अधोलिखितम् अपठितांशं पठित्वा निर्देशानुसारेण संस्कृत भाषया उत्तरत:-

[1x4=4]

मातृभूमिः बहुविधैः द्रव्यैः अस्मान् उपकरोति तस्यै
अस्माकमपि कर्तव्यं यत् वयं कायेन, मनसा, वाचा धनेन च
स्वमातृभूमेः उन्नतिं कुर्याम। देशाय अस्माकं देशवासिनां हृदयेषु
प्रेम भवेत्। मातृभूमिं प्रति सम्मानं भवेत्। अतएव कथितम् “जननी
जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी।

प्रश्नाः

- (क) का अस्मान् उपकरोति?
- (ख) वयं कस्याः उन्नतिं कुर्याम?
- (ग) मातृभूमिं प्रति किं भवेत्?
- (घ) अस्माकं देशवासिनां हृदयेषु किं भवेत्?

अथवा

- (क) गद्यांशस्य उपयुक्तं शीर्षकं चिनुत? [1]
- (ख) गद्यांशस्य सारांशीकरणं कुरुत? [3]

प्रश्न-17 अधः प्रदत्त विषयेषु कमपि एकमधिकृत्य संस्कृत भाषया द्वादशवाक्यैः
निबन्धं लिखत -

[½x12

=6]

- (क) बीटा (क्रिकेट)



- (ख) पर्यावरणम्
 (ग) मम दिनचर्या
 (घ) प्रिय कवि : कालिदासः

प्रश्न-18 (अ) उचितं विकल्पं चित्वा लिखत -

[1x5=5]

(i) श्वादपि उच्चतरः -

- (क) वृक्षः
 (ख) पिता
 (ग) पर्वतः
 (घ) ग्रहः

(ii) 'मया' शब्दे विभक्तिः अस्ति -

- (क) प्रथमा
 (ख) द्वितीया
 (ग) तृतीया
 (घ) चतुर्थी

(iii) 'पुनरास्ते' पदस्य संधिः विच्छेदः अस्ति -

- (क) पुनः + आस्ते
 (ख) पुनरा + स्ते
 (ग) पुन + रास्ते
 (घ) पुनरा + ते



(iv) 'लभमानः' इत्यस्मिन् शब्दे प्रत्ययः अस्ति -

(क) शानच्

(ख) शतृ

(ग) क्त

(घ) क्तवतु

(v) 'रामः ह्यः विद्यालयं गतवान्' इति वाक्ये अव्यय अस्ति-

(क) रामः

(ख) ह्यः

(ग) विद्यालयं

(घ) गतवान्

प्रश्न-18 (ब) उचितं स्तम्भं सुमेलनं कुरुत -

[1x5=5]

(अ)

(ब)

(1) प्राणेश्योऽपि प्रियः

चतुर्थी विभक्तिः

(2) अभिनन्देत्

ब्रह्म

(3) नमः योगे

सुहृद्

(4) ओदनस्य मुखम्

अव्ययः

(5) सर्वत्र

उपसर्गः



प्रश्न-18 (स) उचितं विकल्पं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत वाक्यं पुनः लिखत- [1x5=5]

(विवादेन, व्याकरणं, पीडितोऽस्ति, रंगलर, विदुषा)

- (1) _____ तु भाषायाः आधारः।
- (2) अलम् _____।
- (3) विद्वस् तृतीया एकवचने _____ भवति।
- (4) कैम्ब्रिज विश्वविद्यालयस्य _____ फेलोशिप
प्राप्तवानसौ।
- (5) ज्वरेण _____।

